

TYÖ- JA TASA- ARVOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi Koulutusrahastosta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä lokakuuta 2002 lähettänyt työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Koulutusrahastosta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 219/2002 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Katriina Alaviuhkola ja hallitussihteeri Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Heli Backman, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Risto Eerola, oikeusministeriö
- opetusneuvos Jorma Ahola, opetusministeriö

- lainsäädäntöneuvos Pasi Järvinen, työministeriö
- toimitusjohtaja Jarmo Tammenmaa, Koulutus- ja erorahasto
- työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava ry
- koulutuspoliittinen asiamies Heikki Suomalainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- kansainvälisten asiain päällikkö Martti Huttunen, Palvelutyönantajat ry
- johtaja Martti Pallari, Suomen Yrittäjät
- Karl-Gustaf Kunnas, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan koulutus- ja erorahastoa koskeva laki kumottavaksi ja säädettäväksi laki Koulutusrahastosta. Työttömyysturvaa koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä koulutus- ja erorahaston ja Valtiokonttorin maksama eroraha ja erorahan aikuiskoulutuslisä siirretään osaksi työttömyysturvaa. Näin eroraha ja erorahan aikuiskoulutuslisä ehdotetaan lakkauttaviksi. Koulutusrahaston toimeenpantavaksi jäisi aikuiskoulutustuki ja

näyttötutkinnon suorittamisen perusteella maksettava ammattitutkintostipendi. Ammattitutkintostipendi vastaa nykyistä näyttötutkinnon suorittamisen perusteella koulutus- ja erorahastosta ammattikoulutusrahana ja Valtiokonttorista ammattitutkintorahana maksettavaa etuutta.

Ammattitutkintostipendi maksettaisiin tietyn hakijan ikää ja työhistoriaa koskevat edellytykset täyttävälle henkilölle. Näistä edellytyksistä ja stipendin määrästä säädettäisiin sosiaali- ja

terveysministeriön asetuksella. Etuus rahoitettaiisiin valtion palveluksessa olevien osalta valtion varoista ja muilta osin työnantajilta perittävillä pakollisilla työttömyysvakuutusmaksuilla työttömyysvakuutusrahastosta. Koulutusrahaston hallintokulut maksettaisiin työttömyysvakuutusrahastosta. Etuusasioiden käsittelyssä koulutusrahastossa sovellettaisiin hallintomenettelylain säännöksiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2003 talousarvioesitykseen, jonka osalta tästä esityksestä aiheutuva tarkistamistarve tulee selvitettäväksi talousarvioesitystä täydentävän hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2003 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että erorahaa voidaan pitää luonteeltaan osana irtisanomissuojaa ja työttömyysturvaa. Erorahan ja työttömyysetuuksien saamisedellytykset poikkeavat kuitenkin toisistaan. Järjestelmien erillisuus on aiheuttanut runsaasti neuvonnan tarvetta ja työttömäksi jäämisen perusteella myönnettävien etuuksien hakeminen eri järjestelmistä on ollut hankalaa. Rahaston roolin muuttuminen koulutusetuuksien toimeenpanijaksi ja muiden etuuksien liittäminen osaksi työttömyysturvaa vähentää kansalaisille seakanusta aiheuttavaa työttömyys- ja koulutusperusteisten etuuksien kirjoa.

Valiokunta yhtyy esityksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen järjestelmien monimutkaisuudesta ja sekavuudesta ja pitää järjestelmien selkiyttämistä tarpeellisenä, jotta etuuskokonaisuuden vaikean hallittavuuden aiheuttamilta oikeudenmenetyksiltä vältyttäisiin. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että irtisanomis- ja työttömyysturvan sekä koulutusetuuksien taso turvataan järjestelmien selkiyttämiseen tähtäviä uudistuksia tehtäessä.

Koulutusrahaston toimeenpantavaksi jäisivät ehdotuksen mukaan aikuiskoulutustuki sekä

näyttötutkinnon suorittamisen perusteella maksettava ammattitutkintostipendi, joka vastaa nykyistä näyttötutkinnon suorittamisen perusteella koulutus- ja erorahastosta ammattikoulutusrahana ja valtionkonttorista ammattitutkintorahana maksettavaa etuutta. Lakiesitys liittyy kiinteästi uuteen työttömyysturvalakiin, jossa säädetään korotetusta ansio-osasta ja korotetusta koulutuspäivärahasta, joiden on tarkoitus korvata eroraha ja erorahan aikuiskoulutuslisä.

Työttömyysturvalakiehdotuksen mukaan työttömyyspäivärahan ansio-osa maksetaan korotettuna, jos henkilö on menettänyt työnsä taloudellisista ja tuotannollisista syistä, ollut palkansaajakassan jäsen vähintään viisi vuotta ja hänellä on työssäoloaikaa vähintään 20 vuotta. Erorahaan verrattuna uudistuksen oleellinen ero on siinä, että erorahaan oikeutettuja ovat myös peruspäivärahan piirissä olevat. Perustuslakivaliokunta ja työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta ovat työttömyysturvalakiehdotuksesta antamissaan lausunnoissa (PeVL 46/2002 vp ja TyVL 20/2002 vp) kiinnittäneet sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota tällaiseen työttömyysturvan heikennykseen.

Työttömyysturvalakiehdotuksen mukaan korotettu koulutuspäiväraha korvaisi nykyisen erorahan aikuiskoulutuslisän. Myös sen osalta olennainen heikennys verrattuna nykyiseen järjestelmään on, että erorahan aikuiskoulutuslisää on ollut mahdollista saada myös peruspäivärahaan oikeutettujen.

Siirtymäsäännökset

Valiokunnan käsityksen mukaan lainuudistusten eduskuntakäsittelyn yhteydessä on tarpeen huolehtia siitä, että koulutusrahastolain ja työttömyysturvalain siirtymäsäännökset ovat siten laaditut, että siirryttäessä uuteen järjestelmään 1.1.2003 ei synny väliinpuotoajia.

Koulutusrahastoa koskevan lakiehdotuksen siirtymäsäännöksen mukaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä sovelletaan henkilöön, joka on menettänyt työnsä ennen tämän lain voimaan tuloa. Valiokunnan saaman tiedon mukaan koulutus- ja erorahastosta annetut erorahan aikuiskoulutuslisää koskevat päätökset on kuitenkin 1.8.2002 jälkeen laadittu siten, että niiden voimassaoloaika päättyy 31.12.2002. Työttömyysturvalakiehdotuksen voimaantulosäännöksen 9 momentin mukaan korotettua koulutuspäivärahaa voi saada ainoastaan lain voimaantulon jälkeen alkavaan koulutukseen. Näin ollen syksyllä 2002 alkaneeseen koulutukseen ei vuonna 2003 koulutus- ja erorahaston tulkinnan mukaan saisi erorahan aikuiskoulutuslisää eikä siihen uuden työttömyysturvalain mukaan voisi myöntää korotettua koulutuspäivärahaa. Jotta tällaista väliinpuotoamisongelmaa ei syntyisi, valiokunta on esittänyt sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle työttömyysturvalakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa, että työttömyysturvalain voimaantulosäännöksen 9 momenttia muutettaisiin siten, että korotettua koulutuspäivärahaa voisi saada myös ennen 1.1.2003 alkaneeseen koulutukseen edellyttäen, että siihen ei makseta erorahan aikuiskoulutuslisää. Valiokunnan tekemän esityksen johdosta tehtyjen selvitysten perusteella näyttää kuitenkin olevan tarkoituksenmukaisempaa, että väliinpuotoamisongelma ratkaistaan selkiyttämällä Koulutusrahastoa koskevan lainsäädännön siirtymäsäännöksiä. Valiokunta ehdottaa näin ollen 1. ja 2. lakiehdotuksen siirtymäsäännöksiä selkiytettäväksi tältä osin.

Vastaavasti valiokunta ehdottaa Koulutusrahastoa koskevan lakiehdotuksen siirtymäsäännöstä täsmennettäväksi siten, että erorahaa maksetaan tällä hetkellä voimassa olevien säännösten mukaisesti ennen 1.1.2003 päättyneen työ-

tai virkasuhteen perusteella. Ammattitutkintostipendi vastaa ehdotuksen mukaan nykyistä näyttötutkinnon suorittamisen perusteella koulutus- ja erorahastosta ammattikoulutusrahana ja Valtiokonttorista ammattitutkintorahana maksettavaa etuutta. Jotta myöskään näiden osalta ei syntyisi väliinpuotoamistilanteita, valiokunta ehdottaa siirtymäsäännöstä täydennettäväksi siten, että ammattitutkintostipendi voidaan maksaa myös ennen tämän lain voimaan tuloa suoritetun tutkinnon perusteella edellyttäen, että henkilölle ei ole saman tutkinnon perusteella myönnetty ammattikoulutusrahaa tai ammattitutkintorahaa ennen tämän lain voimaan tuloa voimassa olleiden säännösten tai määräysten perusteella.

Yksityiskohtaiset perustelut

Laki koulutusrahastosta

5 §. *Ammattitutkintostipendin myöntämisen edellytykset.* Ehdotuksen mukaan ammattitutkintostipendi voidaan myöntää ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneelle henkilölle. Stipendin suuruudesta ja sen edellytyksenä olevista hakijan ikää ja työhistoriaa koskevista vaatimuksista säädettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella vahvistetuilla rahaston säännöillä. Esityksen perusteluissa on todettu, että koulutus- ja erorahastoa ja sen myöntämiä etuuksia koskeva sääntely ei nykyisellään täytä perustuslain 80 §:stä johtuvia vaatimuksia, joiden mukaan lailla tulee säätää henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Lakiehdotus jättäisi ammattitutkintostipendiä koskevan sääntelyn lain tasolla valiokunnan käsityksen mukaan liian epämääräiseksi ja avoimeksi. Tästä syystä valiokunta ehdottaa 5 §:n 2 momenttiin lisättäväksi perustelujen mukaiset hakijan ikää ja työhistoriaa koskevat vaatimukset.

6 §. *Ammattitutkintostipendin suuruus.* Viitaten 5 §:n perusteluissa esitettyyn valiokunta ehdottaa uuteen 6 §:ään otettavaksi tarkemmat säännökset stipendin suuruudesta. Stipendin määräksi ehdotetaan vahvistettavaksi perusteluissa mai-

nittu nykyisen ammattikoulutusrahan ja ammatitukintorahan suuruus eli 236 euroa. *Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella stipendin suuruutta tarkistettaisiin kustannustasossa tapahtunutta muutosta vastaavasti tarvittaessa, kuitenkin vähintään joka toinen vuosi. Ennen asetuksen antamista ministeriön tulisi kuulla rahastoa.*

14 §. Hallintomenettely. Pykälässä säädetään hallintomenettelylain ja kielilainsäädännön noudattamisesta etuusasioita käsiteltäessä. Oikeusturvan parantamiseksi ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisen korostamiseksi valiokunta ehdottaa, että säännökseen lisätään viittaukset asiakirjan lähettämisestä annettuun lakiin, tiedoksiannosta hallintoasioissa annettuun lakiin ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

18 §. Siirtymäsäännökset. Edellä yleisperusteissa esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa siirtymäsäännöksen selkiyttämistä siten, että 2 ja 3 momenttiin otetaan säännökset erorahan ja erorahan aikuiskoulutuslisän myöntämisestä koulutus- ja erorahastosta annetun lain ja koulutus- ja erorahaston sääntöjen mukaisesti niille, joiden työ- tai virkasuhde on päättynyt ennen uusien säännösten voimaan tuloa 1.1.2003. Ammatitukintostipendin osalta pykälän 4 ja 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joi-

den mukaan stipendi voidaan maksaa myös ennen lain voimaan tuloa suoritetun tutkinnon perusteella, jos sen perusteella ei ole myönnetty aiempien säännösten mukaista vastaavaa etuutta. Lisäksi pykälän 6 momenttiin ehdotetaan otettavaksi selventävä säännös, jonka mukaan koulutus- ja erorahaston oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain mukaiselle Koulutusrahastolle.

Laki valtion virkamieslain 10 luvun kumoamisesta

2 §. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi erorahan aikuiskoulutuslisää koskeva siirtymäsäännös, joka on sisällöltään samanlainen kuin 1. lakiehdotukseen ehdotettu vastaava säännös.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 3.—5. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

Koulutusrahastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §
(Kuten HE)

2 luku

Ammattitutkintostipendi4 §
(Kuten HE)

5 §

Ammattitutkintostipendin myöntämisen edellytykset

(1 mom. kuten HE)

Ammattitutkintostipendin (*poist.*) myöntämisen edellytyksenä on, että henkilö on täyttänyt 30 mutta ei 61:tä vuotta ja ollut työ- tai virkasuhteessa suomalaiseen työnantajaan viisi vuotta ennen tutkinnon suorittamista.

6 § (Uusi)

Ammattitutkintostipendin suuruus

Ammattitutkintostipendin suuruus on 236 euroa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella tarkistetaan 1 momentissa sanottua määrää kustannustasossa tapahtunutta muutosta vastaavasti tarvittaessa, kuitenkin vähintään joka toinen vuosi. Ennen asetuksen antamista ministeriön tulee kuulla rahastoa.

7—13 §
(Kuten HE:n 6—12 §)

3 luku

Erinäisiä säännöksiä

14 (13) §

Hallintomenettely

Etuusasiaa käsiteltäessä noudatetaan soveltuvin osin mitä hallintomenettelylaissa (598/1982), kielilaissa (148/1922), (*poist.*) saamenkielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991) ja asiakirjain lähettämi-

sestä annetussa laissa (74/1954) sekä tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/1966) säädetään. Rahaston asiakirjojen ja toiminnan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

(2 mom. kuten HE)

15—17 §
(Kuten HE:n 14—16 §)

18 (17) §

Siirtymäsäännökset

(1 mom. kuten HE)

Eroraha myönnetään ennen tämän lain voimaantuloa päättyneen työ- tai virkasuhteen perusteella noudattaen mitä ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleissa koulutus- ja erorahastosta annetussa laissa ja koulutus- ja erorahaston säännöissä on säädetty erorahasta ja sen myöntämisen edellytyksistä.

Ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen koulutukseen perustuvan erorahan aikuiskoulutussisällön myöntämisessä ja maksamisessa noudatetaan, mitä ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleissa koulutus- ja erorahastosta annetussa laissa ja koulutus- ja erorahaston säännöissä on säädetty erorahan aikuiskoulutussisällöstä ja sen myöntämisen edellytyksistä. (Uusi)

Ammattitutkintostipendi maksetaan lain voimaan tultua suoritetun tutkinnon perusteella. Ammattitutkintostipendi maksetaan ennen tämän lain voimaan tuloa suoritetun tutkinnon perusteella edellyttäen, että henkilölle ei ole saman tutkinnon perusteella myönnetty ammattikoulutusrahaa tai ammattitutkintorahaa ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten tai määräysten perusteella. (Uusi)

Tämän lain voimaan tullessa Valtiokonttorissa vireillä olevat valtion virkamiesten erorahasetuksessa (999/1994) tarkoitettua ammattitutkintorahaa koskevat hakemukset siirtyvät Koulutusrahaston ratkaistaviksi. Jos tällöin ammattitutkintorahaa koskeva hakemus on tullut valtiokonttoriin 7 §:n 1 momentissa sanotun kuu-

den kuukauden kuluessa, sen katsotaan tulleen määräajassa. (Uusi)

Kumottavassa koulutus- ja erorahastosta annetussa laissa tarkoitetun koulutus- ja erorahas-

ton oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain mukaiselle Koulutusrahastolle, jollei muussa laissa toisin säädetä. (Uusi)

2.

Laki

valtion virkamieslain 10 luvun kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 §
(1 mom. kuten HE)

Tämän lain voimaantullessa voimassa olleita erorahaa koskevia säännöksiä sovelletaan henkilöön, jonka palvelussuhde valtioon on päättynyt

ennen tämän lain voimaantuloa. Ennen tämän lain voimaantuloa alkaneeseen koulutukseen perustuvan erorahan aikuiskoulutuslisän myöntämisessä ja maksamisessa noudatetaan, mitä ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleessa valtion virkamiesten eroraha-asetuksessa (999/1994) on säädetty erorahan aikuiskoulutuslisästä ja sen myöntämisen edellytyksistä.

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Pertti Mäki-Hakola /kok	(osittain)
jäs.	Tuula Haatainen /sd	Petri Neittaanmäki /kesk	
	Pertti Hemmilä /kok	Lauri Oinonen /kesk	
	Leea Hiltunen /kd	Pirkko Peltomo /sd	
	Anne Holmlund /kok	Tero Rönni /sd	
	Anne Huotari /vas	Osmo Soininvaara /vihr	
	Esa Lahtela /sd (osittain)	vjäs	Matti Kangas /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.